زاویه دید

سیما، پیشرو در فرهنگ حجاب

محمدامین نجفیان
روزنامه‌نگار

آثاری در زمینه عفاف و حجاب ساخته و از سیما پخش شده که به برخی از این آثار اشاره خواهیم کرد اما درمجموع هنوز این حوزه جای کار بسیاری دارد و اقدامات انجام شده به‌هیچ‌وجه رضایت‌بخش نیست. آثاری چون فیلم داستانی «خانه پنجم»، فیلم داستانی «مستوره»، مستند «بانو»، مستند «بهت میاد» و مستند «قیام غریب» ازجمله آثار تصویری این حوزه هستند.

مستند «بهت میاد» به کارگردانی محمدحسن یادگاری و تهیه‌کنندگی یوسف نادری‌منش است. این مستند روایتی تاریخی از سیر تحول مد، پوشش و آرایش از ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد در ایران را مورد بررسی قرار داده است و به معضلات و چالش‌های پیش‌روی جامعه امروز می‌پردازد. در بخشی از مستند بهت میاد آمده: امروز صاحبان برندهای پوشاک و آرایش خودشان بزرگ‌ترین مدسازها هستند و این‌که چه مدهایی زیبا حساب می‌شود و چه چیزهایی نه، به این ربط دارد که چه کسانی آن مدها را به‌وجود می‌آورند.

اثر بعدی فیلم داستانی «خانه پنجم» نام دارد که به کارگردانی رضوانه فتحی ساخته شده است. داستان این فیلم درباره دختری در زمان کشف حجاب رضاخانی است که در دوران کودکی از پسری به نام «عباس» کتک می‌خورد. سال‌ها از آن ماجرا می‌گذرد و او حس خوبی نسبت به آن پسر که حالا خواستگارش است، ندارد. دختر روزی در خیابان گرفتار مأموران حکومت می‌شود و نظمیه‌چی‌ها می‌خواهند که چادر او را از سرش بکشند اما مرد جوانی وی را نجات و در خانه‌اش پناه می‌دهد.

مستند «قیام غریب» که در دفتر مطالعات جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی تهیه و تولید شده است، دیگر اثر این بسته فیلم است. این مستند به واقعه قتل‌عام زائران و مجاوران حرم امام رضا(ع) در اعتراض به کشف حجاب رضاخانی و سیاست‌های ضددینی حکومت در مسجد گوهرشاد می‌پردازد. جرم قربانیان قیام گوهرشاد، دفاع از سبک زندگی اسلامی ـ ایرانی و مقاومت در برابر کشف حجاب رضاخانی و اجبار به استفاده از کلاه شاپو بود.

مستند «بانو» به تهیه‌کنندگی و کارگردانی محمد حبیبی‌منصور تولید شده است. این مستند روایتگر زندگی پرفراز و نشیب بانو عصمت احمدیان، مادر شهیدان فرجوانی است. زنی که خودش و اعضای خانواده ایشان ازجمله همسر و سه فرزندش هرکدام به نوعی با جنگ در ارتباطند.

فیلم داستانی «مستوره» به کارگردانی الهام هادی‌نژاد و تهیه‌کنندگی حسین اسدزاده، دیگر اثر بسته فیلم «عماریار» برای هفته عفاف و حجاب است. در این فیلم داستانی می‌بینیم که در سال‌های کشف حجاب، زنی به‌دلیل اعتقاد به حجاب، چند سال پایش را از خانه بیرون نمی‌گذارد تا بر سر یک دوراهی قرار می‌گیرد؛ این‌که کماکان در خانه بماند یا برای حفظ جان دخترش بدون حجاب از منزل خارج شود.

اثر بعدی «حاجی آخوند» است که به تهیه‌کنندگی و کارگردانی امیر عطری ساخته شده است. این پویانمایی روایتگر داستان مادر بزرگی برای نوه‌های خود است و قصه یک مأمور شهربانی را تعریف می‌کند که در زمان اجرای قانون کشف حجاب، در مخالفت با کشف حجاب فعالیت می‌کرد.

طی سال‌های گذشته مجموعه‌های تلویزیونی روایت‌های متفاوتی از مفهوم عاشورا را به تصویر کشیدند

رستاخیز عظیم در قاب کوچک

یکی از مناسبت‌های خاصی که صداوسیما هرساله ویژه‌برنامه‌هایی را برای آن تدارک می‌بیند، محرم است. یکی ازکارویژه‌های رسانه‌ملی به ویژه طی دو دهه اخیر، تولید آثار نمایشی در قالب سریال است. هرچند در مقطعی، این کار متوقف یا محدود شد و هرسال تلویزیون در ایام محرم، به بازپخش «مختارنامه» مشغول می‌شد، اما خوشبختانه بازهم موتور تولیدات دراماتیک سیما برای این مناسبت روشن شده‌است.

آرش فهیم
سردبیر قاب‌کوچک

وقایع محرم سال ۶۱ قمری، یک ظرفیت کم نظیر برای خلق آثار نمایشی است. قیام امام‌حسین(ع) و حماسه عاشورا گرچه در نقطه‌ای از تاریخ و در بخشی از جغرافیا ـ کربلا ـ رخ داد، اما بدون تردید بزرگ‌ترین انقلاب تاریخ بشری بود که همه تحولات سیاسی، اجتماعی و اعتقادی پس از خود را تحت تأثیر قرار داد. به همین دلیل هم «عاشورا» نبرد ابدی حق و باطل محسوب می‌شود و در همه مکان‌ها و زمان‌ها در حال اتفاق افتادن است.

نکته مهم این است که درام‌پردازان همواره تأکید کرده‌اند نقطه ثقل و موتور محرک هر اثر دراماتیک، مبارزه خیر و شر است. این نظریه تنها در تئوری درام و قصه‌پردازی‌های رایج نیست که مهم تلقی می‌شود بلکه به صورت علمی هم ثابت شده نبرد خیر و شر یا تقابل حق و باطل، پرکشش‌ترین فعل تاریخی ـ اجتماعی محسوب می‌شود. عاشورا، بهترین مرجع، منبع و سرچشمه الهام‌بخش برای خلق هر اثر هنری با درونمایه حماسه و مبارزه است. این حقیقت، در همان حال که الگویی برای آفرینش‌های ادبی و هنری پرجاذبه است، زمینه را برای پرداختن به مسائل روز فراهم می‌کند.

کار عظیم میرباقری در مختارنامه

نمونه بارز استفاده از چنین سوژه بزرگ و سترگی، سریال «مختارنامه» است؛ سریالی که طی سال‌های اخیر و به بهانه‌های مختلف از سیما به نمایش درآمده‌است. آنچه باعث تأثیرگذاری بی‌نظیر مختارنامه بر مردم شد، شباهت زیاد ماجراها وکشمکش‌های متن آن با واقعیت‌های سیاسی و اجتماعی زمانه ماست. طوری که در حین تماشای آن، گاه فراموش می‌کنیم مختارنامه به دوره‌ای دور از ما برمی‌گردد و دچار این پندار می‌شدیم که این روایت، شرح حال ماست. بدون تردید این مهم به قابلیت بی‌نظیر و ذاتی عاشورا برمی‌گردد.

همچنین مجموعه «شب دهم» دیگر تجربه گرانسنگ رسانه‌ملی در زمینه ترسیم دراماتیک قیام عاشوراست. این سریال به کارگردانی حسن فتحی نیز با درنوردیدن زمان و مکان، و در بستر عشق زمینی ـ به عنوان مقدمه عشقی آسمانی و حسینی ـ مرام جوانمردی، پاکبازی و عدالت‌جویی، به طور غیرمستقیم به مفاهیم عاشورایی پرداخته‌است. در این سریال همچنین شاهد بهره از ظرفیت بی بدیل هنر یکتا و شیعی تعزیه هستیم.

«سفر سبز» به کارگردانی محمدحسین لطیفی هم از دیگر آثار مهم در زمینه به روز رسانی مفاهیم عاشورایی است. این سریال، درباره مرد جوانی است که در کودکی توسط خانواده‌ای آلمانی به فرزندخواندگی پذیرفته و نزد آنان بزرگ شده‌است. او از آلمان به زادگاهش ایران بازمی‌گردد تا خانواده واقعی خود را پیدا کند. این سریال در بستر یک روایت جست‌وجوگرانه و مواجهه شخصیتی بیگانه با فرهنگ و آداب اسلامی با فرهنگ عاشورایی و انقلاب اسلامی، زمینه را برای هویت‌یابی و شناخت دوباره مبانی فرهنگی و تمدنی کشورمان فراهم می‌کند.

عاشورا، بهترین مرجع، منبع و سرچشمه الهام‌بخش برای خلق هر اثر هنری با درونمایه حماسه و مبارزه است. این حقیقت درهمان حال که الگویی برای آفرینش‌های ادبی و هنری پرجاذبه است، زمینه را برای پرداختن به مسائل روز فراهم می‌کند

معصومیتی از دل تاریخ

یکی دیگر از آثار مهم عاشورایی سیما سریال «معصومیت از دست رفته» است. این سریال به کارگردانی داوود میرباقری نیز با تمرکز بر روایتی واقعی از تاریخ نهضت حسینی، ماجرای یک شکوفایی و یک انحطاط را نمایش می‌دهد؛ ماجرایی که در هر موقعیت تاریخی و جغرافیایی دیگر هم امکان وقوع دارد. از یک طرف، شوذب، از عاشقان اهل بیت(ع) است که به خاطر پیوستن به اردوگاه امویان، روز به روز در فساد غرق می‌شود و به سرنوشت تباهی می‌رسد و از آن طرف همسرش ماریا که قبلا یک مسیحی بوده، در عشق حسین(ع) ذوب می‌شود و به رستگاری می‌رسد.

«طفلان مسلم» هم دیگر مجموعه تلویزیونی با الهام از وقایع مرتبط با عاشوراست. این سریال در توجه به مسائل روز کم نیاورد. بازسازی شخصیتی به نام قاضی شریح، اقدامی هوشمندانه برای طرح یک مسأله سیاسی و اجتماعی است. این شخصیت، که با بازی روان ونزدیک به واقع جهانگیر الماسی خلق شده، به خوبی نماد نیروهای سرگشته‌ای است که گرچه در باطن گرایشی هم به حق دارند، اما به قول معروف عضو «حزب باد» هستند و به خاطر تعلق به جاه و مال دنیا، با جریان غالب و ظالم همراه می‌شوند و در عمل علیه حق قرار می‌گیرند. پریدخت، شب آخر، زخم و خنجر، یه تیکه زمین، پرده‌نشین، یلدا، مرضیه، روایت عشق، آخرین دعوت و ... از دیگر مجموعه‌های تلویزیونی با موضوع عاشورا یا مفاهیم عاشورایی هستند.

پرده‌نشین
روایت همدلی مردم و روحانیت